

Çocuk Yayıncılığı Sektörleşirken

Zarife BİLİZ*

Çocuk yayıncılığı yaklaşık olarak söylersek son on-on beş yıldır sektörleşmekte olan bir alan. Sayısal verileri doğrudan incelememiş olmakla birlikte son on-on beş yılda alanda açılan yayınevlerinin sayısı kadar yayımlanan kitap sayısındaki artışın da bu olguyu destekleyeceği kanaatindeyim. Çocuk okur kitlesinin “müşteri”, “hedef tüketici kitlesi” olarak görülmesine de yol açan bir süreç bu. Ticari faaliyet kâr etmek ister elbette. Daha detaylı baktığımızda, söz konusu “hedef tüketici kitlesi” kendisi alım gücüne sahip olmadığından ticari ürünün, yani kitabın kime pazarlanacağı sorusu gündeme geliyor. Burada baş sırayı elbette öğretmenler (dolayısıyla okullar), ardından da ebeveynler, bilhassa kitabı çocuğun ihtiyaçları arasında gören, eğitilmiş orta sınıf anne babalar tutuyor. Yayınevlerinin yayın hayatına başladıktan sonra kitaplarını okulların kendi özel okuma müfredatlarına sokma çabalarından da okulların bu açıdan nasıl gözde bir pazarlama mecrası olduğunu, hatta anne babalardan önce geldiğini görebiliriz. Çocuk yayıncılığı ve çocuk edebiyatı yayıncılığı şeklinde yaptığımız ayırım manidar. Başvuru niteliğindeki okullarda okutulan müfredatı destekleyen kaynak kitapların gerekliliğini tartışmaya gerek yok. Bunlara eskiden “yardımcı kaynak” derdik zaten. Bu kaynakların da niteliklisinin, bilimsel açıdan yetkin olanının, çocuğun algısına uygun, onu sıkmadan, etkin ve çok yönlü şekilde bilgi aktaranının seçilmesi gerektiği de tartışılmaz. Ama sizin gayet manidar bir şekilde yaptığımız ve soruşturmaya çerçeve çizmek için koyduğunuz “çocuk edebiyatı yayıncılığı” ayırımından bakarsak ne görüyoruz? Bu çerçeveden baktığımızda edebî çocuk kitaplarının okullarda yeri nedir, çocuklara okumaları için verilen listelere kitaplar nasıl seçilmekte, bu seçimde hangi kriterlere bel bağlanmaktadır? Dahası, okullarda çocuklara kitap okutma sürecinden ne beklenmektedir, amaç nedir, hedef nedir? Bu sorular üzerinde ciddi şekilde durmak gerekir.

Bu sorunun yanıtını da gene sektörde üretilen bilhassa yerli “edebî kitaplara” bakarak vermek mümkün. Son dönemlerde yaygınlaşmakta olan bir uygulama var. Kitapların arkasına çalışma dosyaları konuyor, çocuklar sorularla yönlendirilerek okuma sürecine anlam kazandırılmaya çalışılıyor. Keza müfredatta yer alan temalara bağlı kitaplar seçiliyor, buna bağlı olarak da yayıncılar bu temaları gözetken ısmarlama “edebî” kitaplar üretiyorlar yazarlara. Yahut yazarlar öyle kitapların daha çok yayımlanma şansı olduğu için o tip kitaplar yazmaya yöneliyorlar. Oysa “edebiyat” ile “ısmarlama” sözcüğü bir araya gelir mi? Gelmez, gelirse orada edebiyat olmaz. Bu anlamda tematik ya da sorun odaklı edebiyat saçmalaktır. Bir süre sonra birbirinin benzeri şablonlar üzerine oturan tektip ürünler ortaya çıkması kaçınılmazdır, öyle de oluyor nitekim.

* *Büyüklü Fener Yayınları Yayın Yönetmeni.*

Yazar özgürce, kafasının, ruhunu meşgul ettiği için bir konuya, belki temaya yönelir ve yaratıcılığı özgür kaldığı ölçüde ortaya özgün bir eser, “edebî eser” çıkar. Yoksa okullara seçilsin diye, müfredat konularına, “çocuğa görelilik” kriterlerine baka baka, sakıncalı olabilecek unsurları kese kese, kendine otosansür uygulayarak eser üretmek kısırlığa, birbirinin benzeri pek çok kurgu kitabın ortaya çıkması neden olur, ama edebiyat üretmez.

O zaman ne olacak? Okullarda, “Şimdi bu kitap ne anlatıyor?” “Ayşe’nin bunu yapmaktaki amacı neydi” gibi güdümlü okumalar yaptırmak ya da sırf çocuğun kitabı okuyup okumadığını anlamaya yönelik sorular sormak yerine yaratıcı okuma çalışmaları yapılmalı. Kitap seçme konusunda listeler dayatmaktansa çocuğun sesine, tercihlerine kulak verecek bir yöntem izlenmeli. Çocuğu olabildiğince çok kitapla tanıştıırıp özgür iradesiyle seçmesine, beğenmediğini bırakmasına imkân tanınmalı. Zorlamadan uzak durmalı; zor, cebir, sevginin en büyük düşmanıdır zira. Çocuğa, ne anladın ya da şunu anlamalısın diyen anlayışın yerine, çocuğun kitapla ilişki kurmasına, okumayı sevmesine, hem de ne olursa olsun okumayı sevmesine yönelik bir yol izlenmeli. Kütüphaneleri yeniden elden geçirip bambaşka bir zihniyetle düzenlemek de dâhil edilebilir buna. Daha fazla özgürlüğe, daha fazla yaratıcı çalışmaya, çocukların sesine daha fazla kulak vermeye ihtiyacımız var. Anne babalar olarak bunu yapmaya çalışıyoruz ama kitap-

ların önemli bir pazarlanma mekânı olan okullarda da bunun yapılması ve öğretmenlerin ebeveynleri de bu şekilde yönlendirmesi gerekiyor ki sektör sağlıklı bir şekilde gelişebilsin, farklılıklara yer açılsın. Bu süreç içinde 100 Temel Eser de çocuklara sunulan seçenekler arasında öne çıkar, onlar tarafından tercih edilirse ne âlâ! Okumayı seven büyükler olarak nasıl okuma alışkanlığı edindiğimizi hatırlayalım; seyerek yaptık bu işi, zevk aldığımız için okuduk kitapları, bu zevk ve hazla daha ileri adım atıp okuma yelpazemizi geliştirdik. Zorla güzellik olmaz, hele ki okuma ve kitap mevzunda hiç olmaz. O zaman belki en önce bunu kabul edip yeniden düşünmeliyiz her şeyi. Özgürce, korkmadan, yaratıcı bir şekilde...

Resim: Ferit Avcı